

Türk Kütüphaneciler Derneği'nin 60. Kuruluş Yıldönümü: Kamuya Yararlı Dernek Anlayışından Sivil Toplum Örgütlüğüne *

60th Anniversary of Turkish Librarian's Association: From the Association in the Public Interest Perspective to Non-Governmental Organization Perspective

M. Tayfun Gülle **

Öz

Bu makalede Türkiye'deki kamuya yararlı dernek ve sivil toplum örgütü kavramları arasındaki fark, kuruluşunun 60. yıldönümünde Türk Kütüphaneciler Derneği (TKD) bağlamında incelenmektedir. TKD'nin 60 yılda geldiği noktada yaptıkları veya yapamadıklarını tartışmaktan öte konu küreselleşme ile birlikte ele alınmakta olup, sorunlara meslektaşlar ve bilgi ve belge yönetimi bölümlerinin etkileşimli katkı sağlanması ile çözüm yollarının bulunabileceği aksi takdirde uluslararası düşünce üretme kuruluşlarının (think tank) mesleki sorunlarımıza el atması ve giderek özgün mesleki kültürümüze yabancılaşacağımız kaygısı üzerinde odaklaşmaktadır.

***Anahtar Sözcükler:** Türk Kütüphaneciler Derneği; TKD; kamuya yararlı dernekler; sivil toplum örgütleri; düşünce üretme kuruluşları; think tankler*

Abstract

This article discusses the difference between the association which is public interest and the non-governmental organization in the context of 60th anniversary of Turkish Librarians' Association (TKD). Instead of discussing what is achieved or not achieved within these 60 years of TKD, The issue is associated with globalisation and the focus is on finding solutions to problems with the interactive contribution of colleagues and departments of information management, and on the concern that the international think tanks will intervene in our professional problems and we will alienate from our original professional culture.

* Bu çalışma TKD HİG e-Bülten'in 9/2009 tarihli 60. Yıl Özel Sayısında yayımlanan makalenin genişletilmiş halidir.

** Dr., Türk Kütüphaneciliği Dergisi Editörü. e-posta: tkeditor@gmail.com

Keywords: *Turkish Librarians' Association; TKD; association in the public interest; non-governmental organizations; international think tanks*

Meslek dernekleri kuramsal olarak mesleklerin toplumsal düzeyde saygınlığını, tanınırlığını ve güvenilirliğini arttırmak için kurulmuşlardır. Bunu başardıkları sürece toplumsal kuruluş kimliğini kazanırlar ve bu sayede meslek elemanlarının ortak çıkarlarını ileri noktalara taşırlar.

Dünyadaki meslek dernekleri arasında oldukça uzun bir geçmişe sahip az sayıdaki dernekten biri olan Türk Kütüphaneciler Derneği (TKD), her ne kadar bütün meslektaşların üye olduğu geniş bir yelpazeye sahip değilse de, günümüze kadar geçen süreçte sergilediği geleneksel yapısıyla, meslektaşlarda ortalama bir aşinalık duygusu oluşturmuştur.

TKD'nin 60. yılını geride bırakırken dernek olarak işlevselliğini, yaptıklarını, yapamadıklarını tartışmak yerine, Türkiye'nin 1980'lerden günümüze kadar geldiği noktada gerek bölgesinde gerekse uluslararası ilişkilerinde sosyal, kültürel ve ekonomik olarak uğradığı değişim çerçevesindeki etkileşimlerini ele almanın daha doğru olacağı kanısındayım. Gelişmiş ülkeler tarafından ortaya atılan ve aslında kendi gelecek onyıllarını garanti altına almaktan başka bir amaç gütmeyen “küreselleşme”, özellikle Türkiye ve benzeri ülkelerin maddesel zenginlikleri başta olmak üzere, ülkelerin varlık nedeni olan potansiyellerini sömürme amacını taşıyan bir süreçtir. Bu süreçte küresel güçler insan/ toplum mühendisliğine yönelik çalışmalara odaklı “sivil toplum örgütleri” veya literatürdeki adı ile *think tank*¹ kuruluşları kanalları ile amaçlarına daha kolay ulaşmaktadır.

TKD'nin 60. yılı bu bağlamda değerlendirilirse varolan yapısının gözden geçirilmesinde yarar bulunmaktadır. Her zaman övündüğümüz kamuya yararlı dernek statusünün TKD'ye 60 yılda ne getirdiği, ne götürdüğünü iyi anlamak zorundayız. En

¹ ABD'de Ar-ge kısaltmasının İngilizce karşılığı. Beyin takımı. Strateji ve yöntem geliştirme merkezleri. AR-GE gibi endüstriyel oluşumlardan çok, siyasi alanda kullanılır. Policy Institute olarak da adlandırılan çeşitli konularda tavsiye alabileceğimiz, düşünce üreten kurumlardır. Düşünce/ geleceği tahmin/ bağımsız bilgi kuruluşları olup, genellikle güvenlik ve uluslararası politika üretme amaçlı, stratejik düşünce kuruluşlarıdır. Türkiye' de çoğunluğu eski milletvekili, ordu mensubu veya akademisyenlerden oluşan bu kurumlar, AB ile diğer yurtiçi-yurtdışı kişi ve kurumlarca finanse edilmektedir. Bu kurumların düzenledikleri toplantılarda, ele alınan konu hakkında senaryolar üretilir ve fikir birliğine varılarak sonuç (düzenlenen toplantı kapalı oturum değilse) yayımlanır (17.11.2009 tarihinde <http://www.uludagsozluk.com/k/think-tank/> adresindeki bilgilerden derlenmiştir).

basit ifade ile TKD, kamuya yararlı dernek statüsü ile sadece kamuya çalışmaya odaklanmış, ancak kamusal olamamıştır. Kapalı gibi görünen bu ifade biraz daha açılacak olursa TKD, kamuya yararlı dernek olarak yaklaşık 60 yıldır düzenli bir şekilde yayımladığı ve dünya çapında en eski 30 mesleki/ bilimsel dergiden biri olarak meslektaşların övünç kaynağı olan TKDB/ Türk Kütüphaneciliği dergisi, Kültür Bakanlığı tarafından abone olunmazsa TKD'nin çok ciddi ekonomik sıkıntıya girmesi kaçınılmazdır. Kültür Bakanlığı'nın dergi abone toplam sayısının geçen süreç içinde sürekli azalması, TKD'yi ekonomik anlamda güç durumda bırakmaktadır. Bu paragrafta ifade etmeye çalışılan düşüncelere bakarak, kamuya yararlı dernek statüsünden rahatsızlık duymak gibi bir yanlış anlama akla gelmemelidir. Burada vurgulamak istenen nokta, içinde bulunduğumuz süreçte, kamuya yararlılığın bireylere ve kuruluşlara göre farklılık içermesidir. TKD'nin yıllardır uyguladığı kamuya yararlılık anlayışı Derneği belirli bir çerçevenin dışına çıkaramamış ve adeta bir kısır döngü içinde tutmuştur. Bunun bir tercih olduğu gerçeğinden hareketle TKD'nin 60 yılına emeği geçen bütün Genel Başkan ve Yönetim Kurulu üyelerinin haklarını teslim etmekle beraber, günümüzde dernekçilik anlayışının önemli ölçüde değiştiği de bilinmektedir.

İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi² tanımına göre kamu yararına çalışan dernek statüsü; 5253 sayılı DK [Dernekler Kanunu] Kamu yararına çalışan dernekler, ilgili bakanlıkların ve Maliye Bakanlığı'nın görüşü üzerine, İçişleri Bakanlığı'nın teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla tespit edilir. Bir derneğin kamu yararına çalışan derneklerden sayılabilmesi için, en az bir yıldan beri faaliyette bulunması ve derneğin amacı ve bu amacı gerçekleştirmek üzere giriştiği faaliyetlerin topluma yararlı sonuçlar verecek nitelikte ve ölçüde olması şarttır. Kamu yararına çalışan dernek statüsünün kazanılması, kaybedilmesi ve gerekli belgeler ile diğer esas ve usuller yönetmelikte düzenlenir ifadeleri ile tanımlanmaktadır. Bu ifadelerde somut bir ölçüt olmadığı için “kamuya yararlılık” kavramı da herkes için farklılık taşıyabilir. Ankara özelinde yapılan bir araştırmada³ toplam dernek sayısının üçte birini oluşturan hemşehrilik dernekleri de etkinlikleri ile kamuya yararlı dernek olabilirler. Türkiye Bilişim Derneği'nde kamuya

² 17.11.2009 tarihinde <http://www.dernekler.gov.tr> adresinden erişildi.

³ Kurtoglu, Ayça (2005) Mekansal Bir Olgu Olarak Hemşehrilik ve Bir Hemşehrilik Mekamı Olarak Dernekler, *European Journal of Turkish Studies*, Thematic Issue 2: 1 Hometown Organisations in Turkey, 17.11.2009 tarihinde <http://www.ejts.org/document375.html> adresinden erişildi.

yararlı bir dernektir.⁴ Bu durumda derneklerin etkinliklerinin bütün kamuyu etkilemesi veya kamuoyunu meşgul etmesi ve hatta ulusal politika oluşumlarında birincil önem taşıması gerekmektedir. Yukarıdaki tanım bu noktada ilgili kavramı tam olarak karşılamamakta olup, *kamuya yararlı dernek* ifadesinin sınırlarının net olarak çizilerek ortak bir tanıma gereksinim bulunmaktadır.

Konu tekrar TKD kapsamında ele alınacak olursa, kamuya yararlı dernek statüsünden *sivil toplum örgütü* statüsüne geçiş zamanının geldiği görüşünden hareket etmek gerekmektedir. Küresel ölçekte çalışan think tank kuruluşlarının gün gelip mesleğimizle ilgili alanlara da el atarak bizim adımıza düşünce üretmelerine başlamadan mesleğimizin gelecek onyıllardaki öngörüsünü ülke gerçekleri/ gereksinimleri/ eksikleri ve öncelikleri ile birlikte belirlemek zorunluluğu bulunmaktadır.

Kısaca STK olarak isimlendirilen Sivil Toplum Örgütleri farklı alanlarda çalışan gönüllü örgütlerden, düşünce kuruluşlarına, sosyal hareketlerden vatandaşlık inisiyatiflerine, hükümet dışı örgütlerden sendikalara ve meslek odalarına kadar geniş bir yelpaze içinde hareket eden bir alanı temsil ederken, günümüzde sivil toplumun hareket alanı yalnız yerel ve ulusal değil, bölgesel ve küresel bir nitelik kazanmıştır.⁵ Özellikle ABD ve İngiltere başta olmak üzere gelinen noktada, toplumun demokratik yönetiminin yalnız siyasi partilere indirgenemeyeceği, iyi toplum yönetimi için sivil toplum örgütlerinin de devrede olması gerektiği tartışılmaktadır. Gelişmiş ülkelerin demokratikleşmeye ivme kazandırıcı gelişmeleri kendi toplumları için sonuna kadar savunmalarının yanı sıra, anlamı giderek belirsizleşen veya farklı anlamlar yüklenen güncel sivil toplum tartışmalarının odağında kendi sivil toplum örgütlerini küresel çıkarları için devreye sokmaktadırlar. Yukarıda ifade edilen think tank kuruluşları bu bağlamda küresel nitelikte sivil toplum kuruluşlarıdır.

Konu meslek derneklerinin sivil toplum örgütçülüğü açısından ele alındığında etkinliklerin ulusal çerçevede tutulduğunu American Library Association (ALA) veya Chartered Institute of Library and Information Professionals (CILIP) örnekleri başta

⁴ 17.11.2009 tarihinde http://www.tbd.org.tr/tbd_hakkinda/tuzuk.php adresinden erişildi.

⁵ Keyman, E. F. (Tarih yok) Avrupa'da ve Türkiye'de Sivil Toplum. 23.11.2009 tarihinde

<http://www.stgm.org.tr/egitim/docs/Avrupadaveturkiyedesiviltoplum%20-%20f%20keyman.doc> adresinden erişildi.

olmak üzere gözlemlemek olanaklıdır. TKD için önerilecek sivil toplum örgütçülüğü rolünün de bu derneklerdekine benzer yapıda olması mantıklı görünmektedir. Her ne kadar ülke ve toplum yapılarında önemli farklılıklar olsa da TKD tıpkı ALA, CILIP veya benzer meslek kuruluşlarının yaptıkları gibi ulusal mesleki bir sivil toplum örgütü dinamiğini tarihsel birikimi ile kısa sürede ortaya çıkarabilir.

Bu bağlamda yolumuz “toplumumuzun bilgi edinme hakkının savunulması” ilkesinde keşişmektedir. 6 Mart 2007 tarihinde kurulan TKD Düşünce Özgürlüğü Çalışma Grubu tarafından katılımcı bir anlayışla hazırlanan *Düşünce Özgürlüğü Bildirgesi*⁶ bu ilkenin ulusal düzeyde somut bir ifadesi olarak algılanmalıdır. Bildirge kısa süre içinde IFLA’nın ilgili inisiyatifi olan Committee on Free Access to Information and Freedom of Expression (FAIFE) web sitesinde⁷ yayımlanarak uluslararası düzlemde de yerini bulmuştur.

Anılan bildirgeye ek olarak TKD tarafından daha önceki yıllarda hazırlanan diğer bildirgelerin de düzenli aralıklarla gözden geçirilmesi ve kamuoyunu ulusal veya farklı düzeylerde ilgilendiren herhangi bir toplumsal gelişmede ilgili çevrelerle paylaşılması, sürekli güncel tutulması gerekmektedir. Bu etkinlikler TKD’nin kurumsal duruşu ve işleyişi ile yakından ilişkili olup, topluma karşı sosyal sorumluluğunun da gereğidir.

Bu bağlamda meslek elemanları olarak aşağıdaki sorulara cevap arama zorunluluğumuz bulunmaktadır:

- TKD, gelecek on yılın sonunda bir meslek örgütü olarak nerede olacaktır?
- TKD, sosyal sorumluluk projelerinde nasıl yer alacaktır?
- TKD, mesleki sorumluluk düzeyini nasıl yükseltecektir?
- TKD, mesleki projelerin temel kaynağı olmayı nasıl başaracaktır?
- TKD, meslektaşların birliğini nasıl temsil edecektir?
- TKD, mesleki sivil toplum örgütleri sıralamasında kendine yer bulabilecek midir?
- TKD, ulusal bilgi politikası oluşumu ve işleyişinde baskı grubu özelliği taşımakta mıdır?

⁶ 23.11.2009 tarihinde Türk Kütüphaneciler Derneği web sitesinden <http://www.kutuphaneci.org.tr/web/node.php?id=421> erişildi.

⁷ 23.11.2009 tarihinde IFLA FAIFE web sitesinden <http://archive.ifla.org/faife/ifstat/lastat.htm> erişildi.

- TKD, insan hakları ihlali söz konusu olduğunda ulusal düzeyde baskı grubu oluşturabilecek midir ?
- TKD, açık toplum yapılanmasında rol alabilecek midir?
- TKD, stratejik planını ne zaman hazırlayacaktır?

Bu ve ilişkili sorulara cevap bulmak sadece TKD'nin görevi olmayıp, bütün meslek elemanlarını ilgilendirmektedir. Bu bağlamda önemli olan, meslektaşların sorunları açıkça dile getirerek ortak akıl üretmeleri ve ortak akılı harekete geçirecek bir yaklaşımla TKD'yi mesleğin gerçek anlamda lider örgütü yapmalarıdır. İleride başkalarının yarattığı dünyalarda yaşamaktansa, düşünce üretmek, düşünce üretiminin önündeki engelleri kaldırarak evrensel standartlarda yerli düşünce üretimimizi⁸ oluşturacak kendi özgün kültürümüzü var etme ve koruma zorunluluğu bulunmaktadır. Bunları başarmanın temel yolu görev bilincine sahip meslek elemanı yetiştirmeye odaklı eğitim ile doğru orantılıdır.

Türkiye'de akademik düzeyde mesleki eğitim vermekte olan Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümlerimizin sayılarındaki artış ve yenilenmekte olan ders programları olumlu gelişmelerdir. Mesleği tanımanın mesleki eğitim ile birlikte başladığı dikkate alındığında “görev bilinci”nin önemli ölçüde eğitim aşamasında kazandırılacağı ve mesleki yaşamda ivme kazanacağı kuşkusuzdur. Bu bağlamda;

- öğrencileri sosyal ve kültürel hayata hazırlayıcı bir ortam olarak üniversitelilik kimliği,
- öğrencilere mesleki formasyon kazandırıcı bilgi-belge uzmanı/ kütüphaneci kimliği,
- mesleki sorunların ve kamusal tanınırlık düzeyinin diğer sivil toplum örgütleriyle kurulacak sürdürülebilir iletişime odaklı bir meslek elemanı kimliği

---

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz.

kazandırılarak mezun olacak meslektaşların yaratacağı sinerji ile sorunları aşmanın yolları daha kolay aranabilir.

Bunun için aday meslektaşlarımızın eğitim sırasında mesleki örgütlerimizle tanışmaları ve derneklerin projelerinde çalışan öğrenci sayısının artması gerekmektedir.

Kaynakça

IFLA FAIFE web sitesi <http://archive.ifla.org/faife/ifstat/tlstat.htm>

Keyman, E. F. (Tarih yok) Avrupa’da ve Türkiye’de sivil toplum. Sivil Toplum Geliştirme Merkezi STK Kapasite Geliştirme Eğitim Programı Ders Notları. 23 Kasım 2009 tarihinde <http://www.stgm.org.tr/egitim/docs/Avrupadaveturkiyedesiviltoplum%20-%20f%20keyman.doc> adresinden erişildi.

Kurtoğlu, A. (2005, 02). Mekansal bir olgu olarak hemşehrilik ve bir hemşehrilik mekanı olarak dernekler. *European Journal of Turkish Studies*, Thematic Issue, 2 (1), Hometown Organisations in Turkey, 17 Kasım 2009 tarihinde <http://www.ejts.org/document375.html> adresinden erişildi.

Laçiner, S. (2009, 06. 11). Türkiye’deki think tank kültürü üzerine bir değerlendirme. *USAK Stratejik Gündem*. 24 Kasım 2009 tarihinde <http://www.usakgundem.com/yazar/1297/t%C3%BCrkiye-39-deki-think-tank-k%C3%BClt%C3%BCr%C3%BC-%C3%BCzerine-bir-de%C4%9Ferlendirme.html> adresinden erişildi.

Türk Kütüphaneciler Derneği web sitesi <http://www.kutuphaneci.org.tr/web/node.php?id=2939>

Türkiye Bilişim Derneği web sitesi http://www.tbd.org.tr/tbd_hakkinda/tuzuk.php

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı web sitesi <http://www.dernekler.gov.tr>